

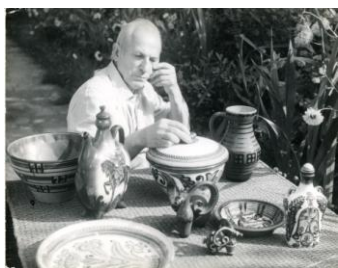
рубежі й поставив його в один ряд з відомими майстрами європейського мистецтва початку ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альбом-монографія: Головки Герасим Семенович, 1863-1909 : життєпис, репродукції творів, каталог, періодика, бібліографія / авт.-упоряд. В.А. Кудлач. – Одеса : Друкарський Дім ; Друк Південь, 2014.– 143 с. : іл.
2. Бенуа А.Н. Мои воспоминания. В 2 т., кн. 1-5 / Александр Бенуа. – М. : Наука, 1993. – Т. 2, кн. 4-5. - С. 147.
3. Грабарь И. Парижские выставки // Мир искусства. – 1901. – Т. 2. – С. 56.
4. Лазурский В.Ф. Художник Кириак Константинович Костанди : биограф. очерк / В.Ф. Лазурский // К.К. Костанди ; Художественное общество им. К.К. Костанди : кат. выст. / сост., авт. вступ. ст. : Л.Н. Гурова, Л.А. Еремина ; Одес. худож. музей. – Одесса : Астропринт, 2003. – С. 64.
5. Нилус П. Несколько слов о творчестве Г.С. Головки // Посмертная выставка произведений Г.С. Головки : каталог. – Одесса, 1911. – С. 10.

*Василь Щербак
(Київ, Україна)*

МИХАЙЛО ДЕНИСЕНКО: МИТЕЦЬ-ПОБОРНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Прагнучи прислужитися справі примноження національних мистецьких цінностей, розвою художньої культури, відродження духовності рідного народу, упродовж п'яти десятиліть самовіддано трудився в царині художньої кераміки видатний митець, шанувальник глибинно народної культури, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Премії імені Катерини Білокур, художник-патріот Михайло Іванович Денисенко.

Народився М. Денисенко 16 грудня 1917 року в с. Слюдянка Іркутської області. Родина ж походила із старовинного гончарного осередку – селища Олешня, що на Чернігівщині. Здобувши фахову освіту та озброївшись практичним досвідом, М. Денисенко 1949 року за рекомендацією Спілки художників України прибув до Василькова Київської області, щоб сформував, разом з колегами-фахівцями та гуртом виробників, цілком оригінальне й водночас національно виразне художнє обличчя місцевої кераміки, яка згодом здобуде всезагальне визнання як «васильківська майоліка».

Шлях до успіху загалом був нелегкий, многотрудний. І можливо лише завдяки неймовірній знятості та непохитній вірі в життєдайну силу народної традиції, зрештою, у творчу перемогу М. Денисенко домігся чого бажав. Та інакше, либонь, і не могло бути. Адже він успадкував оту творчу жагу і твердість духу від потомствених гончарів-чародіїв з давнього козацького денисенківського роду. За переказами, славетно гончарювали його прадід Максим і дід Мартин, винахідливим майстром був батько. Відмінно оволодів таїнами мистецтва кераміки й Михайло Іванович.

А відбувалося це за незвичайних умов та обставин. Мешкаючи навіть у такому, здавалося б, тихому закутку Полісся, як село Олешня, родина Денисенків, подібно до багатьох інших українських сімей, зазнала тяжких випробувань, повною мірою відчула руйнівну силу червоної революції і громадянської війни, моторошну згубність голодоморів, жорстокість Другої світової війни та інші негаразди. Родина недорахувалася двох братів Михайла та батька.

Михайлові ж пощастило. Він вижив. Попри всі біди ходив до школи. Набирався земної мудрості та вміння орудувати гончарними знаряддями. Поцінуючи народну художню творчість, селянські звичаї та обряди, чарівливу красу навколишньої природи, наповнював себе духовно й естетично. 1931 року став учнем Київського художнього технікуму. А в 1936–1941 рр. навчався у Харківському художньому інституті на факультеті скульптури, де одним з його учителів була Леонора Блох – вихованка видатного французького скульптора Огюста Родена. Подальші освітні плани нагло зламала війна.

За станом здоров'я Михайла Денисенка не прийняли до армії. Під час війни він, проти власної волі, опинився в Німеччині як оstarбайтер. Сповна випив свою гірку чашу. Після падіння фашистської твердині він з невольницьким другом-французом потрапляє до Парижа, де витав дух Родена. Перед М. Денисенком відчинилися двері Паризької академії мистецтв. Зваба нечувана! Але туга за домівкою, рідним краєм взяла гору. І він повертається в Україну, до святої Олешні, дорогої матері. Якийсь час працював на місцевому гончарному підприємстві. Потім – на Васильківському майоліковому заводі, обіймаючи посаду головного художника більше трьох десятиліть.

Саме з іменем М. Денисенка пов'язують перетворення колись рядового гончарного підприємства на широкознаний виробничий форпост України з виготовлення оригінальної, позначеної яскравою самобутністю, виразною національною своєрідністю української майоліки, яка полонила світ. Був навіть час, коли вважалося престижним, особливо в середовищі інтелігенції, мати в господі керамічні вироби з Василькова. Одним з показників високого авторитету заводу було також і те, що впродовж багатьох років на ньому проходили навчально-виробничу практику студенти відповідних мистецьких закладів Вірменії, Грузії, Молдавії, Прибалтики, Росії, розцінюючи це як особливу честь.

У чому ж оригінальність і притягальна сила Васильківської майоліки, витвореної невеликим гуртом митців-подвижників під проводом Михайла Денисенка?

Як видається, насамперед у тім, що її автори, взявши за основу традиційні народні форми гончарних виробів, винахідливо й тактовно модернізували їх відповідно до естетичних вимог сьогодення, сміливо розширили асортимент та принципи і прийоми декорування. Справді модерними в найкращому розумінні й водночас яскраво українськими, національно прикметними стали, зокрема, розмаїті набори посуду (для напоїв, салатів, вареників тощо); мальовничі тарелі, вази; скульптурно-декоративні твори (баранці, коники, леви тощо).

Відаючи багато часу адміністративно-організаційній роботі, головний художник Михайло Денисенко постійно працював творчо, є автором численних майолікових різножанрових композицій (художньо вишуканий посуд, суто декоративні речі, мала пластика). Причому кожен з його творів, виконаний характерними засобами мистецтва кераміки, вирізняється чіткістю архітектонічної побудови, вишуканою виразністю силуету, по-справжньому винахідливим, небуденним декором. Розглянемо, до прикладу, столовий набір «Вечірній» (1967). За основу форми предметів, що входять до нього, автор використав форми народного гончарства – глека, миски, кухля. Але зробивши їх дещо стрункішими, урбанізованішими, майстер досяг графічної чіткості силуетів, надав їм сучасного звучання. Доповнення ж кожного з предметів елегантно-лаконічним декором – ритмічно розміщеними на сірій матовій поверхні виробів чорними емалевими горизонтально прокладеними смужками та рядком квадратів з червоними цятками – надало комплектові особливого ефекту. Полиски чорної емалі на сірому тлі й червоні цятки-вогники на темних прямокутниках за асоціацією викликають в уяві тихий, умиротворений вечір з теплими принадними вогниками у вікнах.

Денисенкові твори позначені чаруючою, часто несподіваною образністю, мають гарні поетичні назви. Вслухаймося, лишень, як образно-мелодійно звучать бодай деякі з них, наприклад, наборів посуду до столу – «Полум'я» (1970), «Щедра нива» (1975),

«Багата кутя» (1987), «Хороші гості у мене» (1990); художньо витончених мисок – «Стерня» (1974), «Подих вітру» (1988), «Тепла земля» (1995); мальовничих декоративних тарелей – «Козак від'їжджає» (1978), «Співучий гай» (1981), «Радість буття» (1989).

Декоративний таріль. Запорожець 1970

Набір для узвару. Кутя 1980

Твори Михайла Денисенка

Своєю самовідданою творчою працею, залюбленістю у джерела національної культури головний художник особистим прикладом заохочував до активної пошукової творчості й своїх колег-підлеглих. А його шляхетність, доброзичливість, готовність підставити дружнє плече – такі людські риси керівника явились запорукою створення в колективі атмосфери взаємодовіри, толерантності, коли хочете, національної аури. Саме завдяки цьому й зродилося тут, навіть за умов тоталітарного режиму, те диво – *васильківська майоліка*.

1997 року Михайлові Івановичу виповнилося 80 літ та, незважаючи на поважний вік, він продовжував захоплено працювати. Щоправда, вже не на заводі, а у своїй творчій майстерні. На завершення мистецького шляху створив цікаві, сказати б, узагальнюючі керамічні композиції. Як пам'ять про батьківський край з'явився прекрасний його набір посуду під назвою «Олешнянський», форми окремих предметів якого нагадують гончарні вироби рідного села. Так само художньо досконалим вийшов комплект посуду «Васильківський». Його, позначеного рисами місцевої кераміки, митець присвятив півстоліттю проживання і натхненної праці у Василькові. Природна мудрість та багатющий досвід майстра втілено в його образно-філософському творі «Мистецтво кераміки вічне», що являє собою теракотовий круг-пласт у вигляді витків спіралі, яким, здається, немає кінця-краю.

Як добрий орач творчої ниви М. Денисенко, подбав про послідовників. Його справу успішно продовжує син Сергій Денисенко. Закінчивши Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва (тепер Львівська національна академія мистецтв) та набувши необхідного досвіду, він змінив батька на посаді головного художника Васильківського майолікового заводу. На підприємстві, як і повсюди нині в Україні, сила всіляких проблем. Але то вже тема окремої розмови.

Упродовж усього життя Михайло Денисенко був відданий творчо-громадській роботі. Зокрема, докладав немало зусиль щодо вирішення питань охорони пам'яток історії та культури, естетичного впорядкування міста. Він виконав і встановив у Василькові пам'ятники жертвам голодомору 1932–1933 рр. та відомій українській художниці-патріотці Аллі Горській.

Земляки й місцева влада любили і всіляко шанували свого художника. Його обирали депутатом міської ради, надали звання «Почесний громадянин міста Васильків». Голова Васильківської міськради В. Попович і його заступник В. Олійник активно сприяли присвоєнню М. Денисенкові почесного звання «Заслужений діяч мистецтв України» та створенню належних умов для творчої роботи, цінували його думки з питань культурного будівництва та виховання молоді.

На жаль, 7 грудня 2000 року Михайло Іванович Денисенко назавжди відійшов у

далекі засвіти, лишивши по собі помітний слід будівника української національної культури.

*Гнна Карась
(Івано-Франківськ, Україна)*

МИСТЕЦЬКИЙ ДІАЛОГ: СВІТ ЯКОВА ГНІЗДОВСЬКОГО У МУЗИЦІ МАР'ЯНА КУЗАНА (НАВЗДОГІН 100-РІЧНОМУ ЮВІЛЕЮ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИТЦЯ)

Стаття присвячена мистецькому діалогу двох відомих українських митців діаспори другої половини ХХ ст. – художника Якова Гніздовського (США) та композитора Мар'яна Кузана (Франція). Особлива увага привернена до графічної спадщини митця, зокрема дереворізів (дереворитів), його індивідуального стилю та почерку, які знайшли свій відбиток в інструментальних творах композитора.

Ключові слова: *художник, композитор, графіка, музичні твори, Яків Гніздовський, Мар'ян Кузан.*

The article is dedicated to the art dialogue of two famous Ukrainian diaspora artists of the second half of the XX century – artist Jacques Hnizdovsky (USA) and composer Marian Kouzan (France). Special attention is paid to graphic heritage of the artist (in particular his woodcuts), his individual style and hand that influenced instrumental compositions of the composer.

Key words: *artist, composer, graphics, musical compositions, Jacques Hnizdovsky, Marian Kouzan.*

Яків Гніздовський (1915-1985) – помітна постать в історії українського, американського і світового мистецтва. Однак творчість митця мало відома на рідній землі, оскільки більша частина його життя припала на США. Він досягнув значних у спіхив у малярстві й гравюрі, а його твори прикрашали кабінет президента США Джона Кеннеді в Білому домі. Не чужими для нього були скульптура, художня кераміка, портрет, пейзаж, натюрморт, ікона, екслібрис, книжкова ілюстрація, прикладна графіка. На грушевому та вишневому дереві митець створив багато оригінальних творів та збагатив скарбницю українського і світового мистецтва... Він – унікальний творець, рівень і світове визнання якого у графіці прирівнюють до величі Олександра Архипенка у скульптурі.

Мар'ян Кузан (1925-2005) з Франції належить до унікальних композиторів української діаспори. У своїй багатожанровій творчості він органічно поєднав традиції рідної української культури з французькою.

Обидвох митців поєднують спільність поглядів на мистецтво та духовна близькість. В Україні про їх творчість маловідомо. Про М. Кузана маємо невелику, однак ґрунтовну монографію Стефанії Павлишин [3], про Я. Гніздовського – його альбом, виданий у США [8], монографію Дмитра Степовика [6], статті Юрія Шевельова [7], Святослава Гординського [4] та Інтернет-джерела [1; 5].

Мета нашої розвідки – погляд на мистецький діалог двох відомих українських митців діаспори другої половини ХХ ст. – художника Якова Гніздовського (США) та композитора Мар'яна Кузана (Франція), привернення уваги до графічної спадщини митця, зокрема дереворізів (дереворитів), його індивідуального стилю та почерку, які знайшли свій відбиток в інструментальних творах композитора.

Талант до малювання у Якова Гніздовського проявився в ранньому дитинстві, розвивався в початковій школі, Чортківській гімназії, Українській малій духовній семінарії (м. Львів), Львівській промислово-мистецькій школі. Він був належно оцінений митрополитом Андреем Шептицьким, який добре знався на мистецтві, а тому